

Jokapäiväinen design

Heidi Paavilainen: Dwelling with Design. Aalto Arts Books, Helsinki 2013. 271 s. ISBN 978-952-60-4929-8

Heidi Paavilaisen väitöskirja *Dwelling with Design* kertoo miten muotoillut käyttöesineet omaksutaan osaksi arkielämää. Kirja on täydentävä tarina designin ammattilaisten professionaalille diskurssille, jossa designin merkitystä selitetään muun muassa esteettisyydellä, käytettävyydellä ja brändien näkyvyydellä. Näillä tekijöillä on toki merkitystä, erityisesti esinettä hankittaessa, mutta siihen miten design asettuu osaksi arkea vaikuttaa myös se, mikä on kunkin kotitalouden moraalinen ekonomia. Ihmiset siis tekevät päätöksiä sen suhteen mihin ja miten jakavat resurssejaan ja aikaansa. Kirjaa lukiessa käy selväksi, että muotoiltujen käyttöesineiden elämäkerta on jatkuva tarina, joka ei pääty siihen, että ne on ostettu ja vihdoin asetettu omalle paikalleen, omaan käyttöön. Tarina on paljon monisyisempi ja vailla selkeää sulkeumaa.

Paavilainen tunnistaa neljä toistaan erottuvaa muotoilun omaksumisen tapaa, joihin jokaiseen kytkeytyy oma ajatuksensa siirtä, mikä on asumisessa ja kotielämässä keskeistä. Lähtökohdaksi Paavilainen on omaksunut Roger Silverstonen tutkimusryhmineen kehittämät näkemykset tuotteiden domestikaatiosta ja kotitalouksien moraa-

lisesta ekonomiasta. Empiirisenä aineistona kirjassa hyödynnetään haastatteluja sekä kuva- ja havaintoaineistoa. Aineistolle luo syvyyttä se, että kirjan haastateltavien kodeissa on vierailtu useamman keran. Näin kirjassa on päästy pureutumaan kotitalouteen ja kotiin prosessina, jonka osaksi design asukkaidensa näkökulmasta välillä paremmin tai huonommin asettuu. Kirjaa varten haastateltuihin ihmisiin on valikoitunut runsaasti designin ammattilaisia mutta vastapainoksi myös ihmisiä, jotka eivät ole kokeneet designin olevan itselleen millään tapaa merkityksellistä. Vaikka valokuvien perusteella on kohtalaisen helppo tunnistaa, ketkä ovat designin ammattilaisia, eivät ammattilaiset arjessaan vaikuta elävän sen enempää sisustuslehtien tyyliteltyä kotielämää kuin muutkaan. Epäjärjestyttä, hämmennystä, oman maun kannalta vääriä ratkaisuja, rikkoutuneita esineitä, keskeneräisiä remonteja ja sisustusprojekteja, löytyy yhtäläillä niin ammattilaisten kuin ei-ammattilaisten kodeista. Niin ikään erilaiset diskursiiviset jäsenystävät esiintyvät niin ammattilaisten kuin ei-ammattilaisten haastattelupuheissa.

Kirjan kiinnostavimman osuuden muodostaa metaforinen ana-

lyysi esinesuhteista, jotka määrittävät, miten muotoilu omaksutaan osaksi arkea. Paavilainen jäsentää toimijoita oman elämänsä kuraattoreina, jotka välillä vaikuttavat jättävän kuraattorin pestinsä sivummalle ja hoitavat enemmänkin hotelleja, jolloin esinesuhteelle leimallista on tietty klinisyys ja välineellisyys. Välillä taas esinesuhdetta voi jäsentää galleria tai museo -metaforan kautta. Hotelli -metafora vaikuttaa olevan keskeinen erityisesti lapsiperheiden arjessa, jossa esinesuhteille keskeistä on miten ne kytkeytyvät osaksi perushuoltoa ja -hoitoa. Asioiden organisointi, hygienia, ateriointi, nukkuminen ja yhdessäololle varatut tilat ja hetket ovat jäsenystavassa keskeisiä. Esineet saavat merkityksensä sen kautta, miten hyvin tai huonosti ne asettuvat osaksi arjen organisointia. Museo -metaforassa korostuu se, miten esineitä säilytetään, koska niillä voi olla merkitystä tai arvoa myöhemmin joko itselle, omille lapsille tai muille merkityksellisille toisille. Esine voi olla myös saatu lahja, joka ei esineenä ole saajalle merkityksellinen, mutta esinettä säilytetään, koska se edustaa antajaansa, joka on lahjan vastaanottajalle läheinen ihminen. Tässä esinesuhteessa korostuu sosiaalinen suhde ja sen ylläpito. Galleria -me-

taforan mukaisessa esinesuhteessa korostuu esineen henkilökohtainen merkitys. Esineitä säilytetään ja asetellaan paikoilleen, koska niiden kerrotaan tuottavan mielihyvää ja lisäävän laatua elämään. Jäsennostavan mukaisissa haastattelukatkelmassa esiintyy esineillä leikittelyä ja erilaisista asetelmista iloitemista. Nämä jäsennostavat ovat keskiössä myös silloin, kun muotoiluja käyttöesineitä omaksutaan osaksi arkea. Jokin näistä kehyksistä on se, jonka ”kautta” esineen hankinta ja omaksuminen perustellaan osana kotitalouden moraalista ekonomiaa. Kehyksiä voidaan vaihdella riippuen siitä, mitä asiaa kotona toimitetaan tai minkälaisessa elämäntilanteessa eletään. Yksi yhteinen nimittäjä kaikille kirjan haastateltaville kuitenkin on se, että kaikki ilmaisevat, että tavaraa pitäisi olla vähemmän. Minimalismi on kyseenalaistamaton hyve ja moraalinen periaate, joka tuodaan aina esille, vaikka sitä ei käytännössä juuri toteutettaisi.

Edellä mainittujen metaforien lisäksi Paavilainen esittelee vielä omalla lukunaan neljännen jäsennostavan, jonka hän nimeää design limboksi. Design limbo on tilanne ja ymmärrys tilanteesta, joka voi seurata, kun edelliset jäsennostavat joutuvat törmäyskurssille ja toimiva ratkaisua ei syystä tai toisesta pystytä tai voida toteuttaa. Jäsennostavalle keskeistä on se, että tavaramaailman tai kodin järjestyksen suhteen on päädytty jonkinlaiseen epävarmuuden tilaan, josta ei yleensä päästä etenemään haluttuun suuntaan ennen kuin jokin asia tapahtuu (muutto, taloustilanteen koheneminen, lasten kasvaminen ym.). Joskus syynä vaikuttaa olevan vain välinpitämättömyys. Tietystä satumanvaraisuudesta ja piittaamattomuudesta kertovat myös lausah-

dukset, joiden Paavilainen kertoo toistuvan läpi aineiston. Sellaiset toteamukset esineistä kuten ”se vaan tuli meille jostain” tai ”se vielä etsii paikkaansa” ovat luonnehdintoina herkullisella tavalla tunnistettavia. Ihmisten arkinen hajamielisyys ja piittaamattomuus liittyen kodin esinemaailmaan on hyvin kaukana muotoilun professionaalista diskurssista tai siitä, miten muotoilusta meille julkisuudessa kerrotaan. Jo tämän vuoksi Paavilaisen työ on paitsi virkistävää myös viihdyttävää luettavaa.

Kirja sisältää asuntojen pohja- ja piirroksia sekä runsaasti kuva-aineistoja, jotka havainnollistavat tutkijan tekstiä ja täydentävät haastattelukatkelmia. Haastattelukatkelmiin ei ole turhaan tyypistetty, vaan aineisto runsaudessaan saa tarpeeksi tilaa ”puhua omasta puolestaan”. Häiritsevä seuraus tästä on paikottainen sirpaleisuus eli se, että kirjan taitto ja asetelu runsaine aineiston esittelyineen tekee välillä vaikeaksi seurata kirjan rakennetta. Alkupuolen luvuissa tämä synnyttää välillä myös vaikutelman siitä, että aineistoa on tulkintaa ja analyysin nähden turhan paljon. Lukijana jouduin useamman kerran palaamaan kirjan sisällysluetteloon, jotta – syvennyttyäni johonkin aineiston yksityiskohtaan – kykenisin palauttamaan mieleeni, minkä luvun tai alaluvun konaisuuteen yksittäinen kohta kuului. Käyttäjakeskeiseen muotoilun tutkimukseen kytkeytyvä kirjaesine ei tässä tapauksessa ole niin käyttäjälähtöinen kuin toivoa voisi.

Paavilainen on rajannut kirjan ulkopuolelle kysymykset siitä, miten yhteiskuntaluokka ja sukupuoli kytkeytyvät osaksi käyttöesineiden muotoilun omaksumista. Päätös on ymmärrettävä, sillä il-

man rajauksia kirja olisi äkkiä ollut tuhatsivuinen tiiliskivi. Pakko silti huomauttaa, että erityisesti lukiessani analyysiosuutta galleriasta jäsennostavana ja nimenomaisesti siihen liittyvästä leikittelevästä huumorista, aineiston analyysistä on helppo tunnistaa yhteyksiä nykyiseen luokkatutkimukseen, joka käsittelee keskiluokan kaikkiruokaisuutta (*omnivorousness*). Kun haastateltavat kertovat yhdistelevänsä ns. korkeakulttuurista designia populaariin esinekkyyteen, voisi tämän tulkita malliesimerkinä eklektisen ja kaikkiruokaisen keskiluokaisen maun osoittamisesta, jossa eriskummallisten yhdistelmien luominen on varmin tapa tuottaa autenttisuuden auraa omille kulutusratkaisuille. Kirjassa todetaan, että haastateltavat eivät mainitse, että sisustaisivat tai hankkisivat esineitä tehdäkseen vaikutuksen toisiin ihmisiin tai jotta vaikuttaisivat ihmisiltä, joilla on hyvä maku. Asian mainitsemattomuus ei kuitenkaan ole signaali siitä etteikö tällaisia syitä löytyisi ihmisten kulutusvalintojen taustalta. Ja niin, kyllä se sukupuolikin vaikuttaa figuroivan siellä aineistokatkelmissa. Mutta kuten totesin, rajauksia on tehtävä.

Edellisistä kriittisistä huomautuksista huolimatta Paavilaisen kirja erottuu edukseen käyttäjakeskeisen designin tutkimuskentällä. Kirjassa on otettu tosissaan arkielämä esineiden omaksumisen kontekstina. Arkeemme kuuluu vääjäämättä sotkuisuus, keskeneräisyys, välinpitämättömyys ja kaiken tämän keskellä myös ilon ja nautinnon hetket, joita kodin käyttöesineet puitteistavat ja joita ne voivat joko omalta osaltaan hankaloittaa tai mahdollistaa.